

Propaganda- ja suhdetoimintataitoja suomalaiset hakivat ensin Saksasta, myöhemmin Yhdysvalloista. Painettu lehti toimi sodan aikana tehokkaana tiedon välittäjänä ja hengen nostattajana. Suomen Aseveljien Liiton ensimmäisen liittokokouksen osanottajia lukemassa Aseveli-lehteä 14.4.1941. Propaganda-Aseveljet ry kuului jäsenenä Suomen Aseveljien Liittoon.

KUVA: OSVALD HEDENSTRÖM, HEDE-FOTO / LEHTIKUVA

Alan järjestäytyminen

Elina Melgin | Minna-Liisa Nurmilaakso

Elina Melgin on ProCom – Viestinnän ammattilaiset ry:n toimitusjohtaja (2005–). Hänellä on yli kahden vuosikymmenen ajalta kokemusta monipuolisesta viestintä- ja suhdetoimintatyöstä muun muassa muotoilun, kulttuurin ja koulutuksen parista Taideteollisesta korkeakoulussa (Aalto-yliopisto) ja Nokia Oyj:n konserniviestinnästä. Melgin on kansainvälisen järjestön Global Alliance for PR and Communication Management'n hallituksen jäsen. Hän tekee parhaillaan julkisuussuhteiden historiaan liittyvää väitöskirjaa Helsingin yliopistossa. KUVA: JYRKI VESA

YTM **Minna-Liisa Nurmilaakso** valmistui Tampereen yliopistosta vuonna 2011 pääaineenaan valtio-oppi. Hän toimii ProComissa viestintäsuunnittelijana ja historiaprojektin koordinoijana. Aiemmin hän on työskennellyt työ- ja elinkeinoministeriön tiedottajana. KUVA: JAN ROSSTRÖM

Sotapropagandasta se alkoi

Sodilla on ollut merkityksensä viestinnän tekijöiden järjestäytymisen varhaisessa historiassa niin Suomessa kuin muissakin Euroopan maissa. Myös alan voimakas naisistuminen sekä on kansainvälinen ilmiö. Tässä kirjan osuudessa kuvataan ennen kaikkea Suomen suurimman viestinnän ammattilaisten liiton ProCom – Viestinnän ammattilaiset ry:n historiaa. Historia on kunniakas, sillä ProCom on vanhin PR-alan liitto Euroopassa. Mitkä olivat Tiedotusmiesten syntyyn johtaneet syyt, miksi 1970-luvulla hajautunut järjestökenttä yhdistyi sekä millaisia olivat alan järjestökentän värikkäät vaiheet? Ja keitä olivat keskeiset vaikuttajahahmot?

Viestinnän ammattikunnan järjestäytyminen Suomessa kietoutuu mainonnan, journalismin ja valtiollisen propagandan historiaan. Se kietoutuu myös miesten maailmaan, sillä etupäässä juuri miehet toimivat 1920- ja 30-luvuilla sanomalehtimiehinä, reklaamimiehinä, valtion virkamiehinä sekä tiedotusmiehinä. Kun tuolloin puhuttiin tiedottamisesta, käytettiin yleisesti myös sanaa propaganda. Kun puhuttiin tiedottamisesta kansalaisille, puhuttiin valistustoiminnasta.

Lehdistö ja mainosteollisuus ehtivät toimia itsenäistyneessä Suomessa vapaasti vain muutamia vuosia kunnes kansainvälinen poliittinen ilmasto kiristyi 1930-luvun puolivälissä, ja Suomi ryhtyi valmistautumaan sota-ajan tiedotukseen. Talvi- ja jatkosodilla on ollut

Niin talvi- kuin jatkosodassakin tiedottaminen ja propaganda olivat valtioneuvostossa tärkeässä asemassa. Tehtävää oli niin puolustustahdon kuin Suomen ulkoisen kuvankin rakentamisessa. Teollisuuspatruuna Rudolf Walden (oikealla) nimitettiin talvisodan alla ylipäällikkö Mannerheimin edustajaksi valtioneuvostoon. Hän edisti mm. kielirauhaa, joka oli olennaista sotilaiden yhteisen tahtotilan syntymisessä. Kuvassa Walden esittelee Ruotsin prinssi Gustaf Adolfille Yhtyneet Paperitehtaat Oy:n Myllykosken tehtaita vuonna 1934. Takana Adolf Ehrnrooth. KUVA: MUSEOVIRASTO

suuri merkitys Suomen PR-historiassa.

Suomen armeija rekrytoi vuonna 1937 kertausharjoituksiinsa niin toimittajia, mainosmiehiä kuin taiteilijoitakin. Eversti **Lasse Leander**, joka toimi tiedotustehtäviin tarkoitettujen miesten kouluttajana, oli sitä mieltä, että

Tiedotusmiehiä 1950-luvulla. Vuoden 1958 jäsenluettelossa on 168 jäsentä, joista vain kuusi oli naisia. Alan naisvaltaistuminen alkoi henkilöstölehtien kehityksen myötä. Kuvassa Seppo Kanerva, Juhani Saraste, Onni Salo, Veli Virkkunen, Jouko Voutilainen, Olavi Laine, tunnistamaton, Panu Toivonen, Kullervo Heiskanen ja Klaus Raninen. KUVA: PROCOM

Suomeen täytyy luoda propaganda-ase-laji ja että reservihenkilöstö saataisiin koulutettua parhaiten lehdistö- ja mainosalan miehistä, jotka osasivat keskimääräistä paremmin kirjoittaa, puhua, piirtää ja kuvata.

Sotapropagandaan valmistautumisen rinnalla valmistauduttiin innolla myös 1940 Suomessa pidettäviin olympiakisoihin, jotka jäivät pitämättä, kun talvisota syksyllä 1939 syttyi. Olympia-

laiset antoivat merkittävän virikkeen ulkomaisille tiedotusvälineille seurata Suomen taloutta ja kulttuuria.

Aseveljet ja Kämpin lehdistöhuone

1930-luvun loppua voidaan pitää myönteisenä kautena maamme julkikuvan kannalta. Tähän historian vaiheeseen syntyi Suomen ensimmäiseksi PR-yhdistykseksi luokiteltava Propagandaliitto ry (1937–42). Sen toimeenpaneva elin oli Finlandia Uutistoimisto, jonka toimintaa valtio valvoi.

Talvisota oli eräänlainen mediame-nestys. Hotelli Kämp oli toiminut Suomen kansainvälisenä tiedotustoiminnan keskuksena, jossa ulkoministeriön sanomalehtiosaston päällikkö **Heikki Brotherus** teki merkittävää suhdetoi-

mintaa ulkomaisten lehtimiesten vierailujen organisaattorina.

Jatkosodan aikana toimi poliittisesti johdettu sensuurilaitos Valtion tiedotuslaitos, VTL. Pääarkkitehtina toimi jatkosodan alkupuoliskolla **Lauri A. Puntila**. Tämän organisaation kautta kulkivat ne tuhannet TK-kirjeenvaihtajien (TK on lyhenne sanasta tiedotuskomppania) rintamaraportit, joita olivat mukana kirjoittamassa myös Suomen ensimmäiset suhdetoiminnan järjestäytyneet ammattilaiset. Ahkerimpien TK-miesten joukossa olivat **Pärtyli Virkki** ja **Kallio Kotkas**, joilla molemmilla oli tärkeä rooli myöhemmin perustettavassa alan liitossa Tiedotusmiehet ry:ssä.

Kansanhuoltotilanteen seurannan rinnalla VTL valvoi, että sotilaat saivat sodan aikana myös huvitilaisuuksia. Niitä järjesti jatkosodan rintamalle Propaganda-Aseveljet ry. Yhdistyksen puheenjohtajana toimi eversti Leander, joka myöhemmin toimi neuvoa-antavana jäsenenä myös Tiedotusmiehet ry:ssä.

Vuonna 1942 Propagandaliitto ry (Finlandia-Liitto) yhdistyi Propaganda-Aseveljiin, sillä molempien toimialat sivat toisiaan ja jäsenistö oli pitkälti sama. Tämän yhdistymisen ja tehtävien kirjon laajetessa yhdistyksen luonne muuttui oleellisesti: se ryhtyi harjoittamaan puhtaasti siviililuontoista propagandaa niin Suomessa kuin ulkomailla. Se ei ollut enää aseveliyhdistys vaan ”asevelitoiminnan ohessa kaikkien propagandatoiminnan eri aloilla toimivien henkilöiden yhteenliittymä”.

Propaganda-Aseveljet ry:n aktiviteetit supistuivat rauhan tultua yksinomaan huoltotoimintaan. Se luovutti kaikki toimintonsa Finlandia-Liitolle, joka jatkoi toimintaansa toisessa muodossa. Finlandia-Liitto teki yhteistyötä valtion tiedotuselinten, ulkoasiainministeriön ja kansanhuoltoministeriön kanssa. Liitto hoiti yhteisymmärryksessä valtion elinten kanssa sellaisia tiedotustehtäviä, joita valtio ei itse pystynyt hoitamaan. Erityisesti ulkomaille suuntautuvaa tiedotustoimintaa pidettiin ensisijaisen tärkeänä.

Valistusta Metsätalon toimistosta

Finlandia-Liitto lakkautettiin kesäkuussa 1946. VTL:n toiminta jatkui supistettuna valtion tiedotuskeskuksena vuoteen 1948. Tiedotustoimintaa ja propagandaa tehneiden miesten tarve yhteiselle kokoontumiselle ja Suomelle tärkeiden asioiden ajamiselle jäi kuitenkin elämään vahvana. Syntyi epävirallinen klubi nimeltään ”Virallisten elinten propagandistinen neuvottelukunta”.

Valtioelinten tiedotushenkilöstö ryhtyi toimimaan heti sodan jälkeen aktiivisesti tiedonvälittäjän roolissa kansanhuoltoon päin. Tiedotusta hoitivat virkamiehet, joiden taustaorganisaatioita olivat muun muassa kansanhuoltoministeriö, valtiovarainministeriö, Valtion tiedotuskeskus, Soteva, Suomen Huolto, Metsäkeskusjohto ja Yleisradio. Virallisten elinten propagandistisen neuvottelukunnan kokouksista

kehittyi niin sanottu Metsätalon toimisto, joka kokosi etupäässä nämä valtion parissa toimivat tiedotusmiehet yhteen joka maanantaiaamu kello kahdeksan vapaaehtoisesti avustamaan valtiovaltaa eri kampanjoiden, mutta myös jälleerakentamiseen liittyvien valtion asioiden organisoimisessa.

Tiedotusmiehet Suomen asialla

Joulukuussa 1947 propagandistinen neuvottelukunta päätti perustaa vapaaehtoisuuteen perustuvan julkisen yhdistyksen, joka sai nimekseen Tiedotusmiehet ry. Kirjain ”i” tiputettiin nimestä pois alkuvuosina. Yhdistys kirjattiin yhdistysrekisteriin vuonna 1949, mutta viralliseksi syntymävuodeksi on historiaan merkitty vuosi 1947. Sodan jälkeen syntynyt Tiedotusmiehet on nykyisin nimeltään ProCom – Viestinnän ammattilaiset ry.

Tämä Suomen rauhanajan ensimmäinen PR-alan järjestö – Tiedotusmiehet ry:n englanninkielinen nimi oli Finnish Association of Public Relations – on aikalaisvertailun mukaisesti Euroopan vanhin. Sen katsotaan toimineen esimerkkinä myös naapurimaille Ruotsille ja Norjalle, joihin pari vuotta Suomen jälkeen perustettiin tiedotusalan järjestöt. Tiedotusmiehet ry:n hallitus oli alkuvuosina hyvin aktiivinen: ensimmäisenä toimintavuonna hallitus koontui yli 30 kertaa.

Monet sodan jälkeisen ajan tiedo-

tustoimintaa tehneet miehet kokivat järjestäytyessään tärkeäksi tehtäväkseen avoimen tiedonvälityksen kansalaisille. Kaikkein tärkeimmäksi tehtäväksi alkuvuosikymmenenä muodostui kuitenkin ulkomaille suuntautuvan tiedotustoiminnan organisoiminen. Suomen asialla oleminen oli yhdistänyt tiedotusmiehiä sotien aikana. Sodan jälkeen syntyneessä yhdistyksessä näkökulma oli edelleen mukana toiminnassa. Nuorena järjestössä koettiin, että tietoa Suomesta välitettiin aivan liian vähän. Etenkin yhdistyksen ensimmäisenä vuosikymmenenä 1947–1958 Tiedotusmiesten keskeiset keskustelun teemat liittyivät sodan jälkeiseen Suomi-kuvaan.

Idea Suomi-instituutista syntyi

Jo vuonna 1947 tiedotusmiehet jättivät valtiovallalle ehdotuksen tiedotustoiminnan uudelleen järjestämisestä ja jopa oman tiedotusministeriön perustamisesta. ”Niin ohiampovalta kuin tämä ehdotus jo nykyisin vaikuttaakin, kuvastuu siinä erään ajantaitteen luottamus valtioon ja valtiollistettuun tiedotustoimintaan”, kirjoitti puheenjohtaja **Veli Virkkunen** Tiedotusmiesten vuosikirjassa vuonna 1958.

Vuonna 1949 tehtiin myös eduskunta-aloite Suomi-instituutin perustamisesta. Tämä Suomi-kuvan tiedottamiseen tarkoitettu keskus oli keskeinen yksittäinen asia, jota yhdistys ajoi peräti kymmenen vuoden ajan. Asiaa avattiin poliitikoille ja lehdistön edustajille useaan otteeseen. Mallia keskitetystä,

mutta valtion holhouksesta irrallisesta tiedotus- ja kulttuurisuhteiden hoitamisesta haettiin Ruotsista. Sinne perustettiin heti sodan jälkeen Svenska Institutet, johon Tiedotusmiehet ry piti yhteyksiä. Suomi-instituutti oli myös ensimmäisten Tiedotuspäivien teemana vuonna 1949.

Valtion tiedotustoiminnan organisoimistavoitteet olivat myös Tiedotusmiesten agendalla. Se saattoi johtua eräänlaisesta nuoren ammattikunnan reviiriastelusta vuoden 1952 olympialaisten alla. Valtiollisen tiedotustoiminnan uudelleenorganisointi ja keskittäminen nousi hallitustason kysymykseksi 1950-luvun alussa. Asiaa koskevien uutisleikkeiden perusteella voi päätellä, että tiedottamiseen suhtauduttiin vakavasti. Samaan aikaan tiedotustoimintaan ryhdyttiin panostamaan: tiedotussihteerin virkoja saatiin eri ministeriön alaisiin yksiköihin ja muutamia keskeisiä lähetystöjä vahvistettiin sanomalehtiavustajien viroilla. Koska tiedottaminen oli suurten päivälehtien otsikoissa, alkoi myös ammattikuva tulla tutuksi suurelle yleisölle.

Sisäpiiri pysyy

Tiedotusmiesten jäsenistöstä suurin osa työskenteli alkuvuosina nimenomaan julkisella sektorilla. Kaupan ja palveluelinkeinojen edustajat olivat myös edustettuina uudessa yhdistyksessä. Teollisuuden edustajien läsnäoloa vierastettiin aluksi. Tiedotusmiehet pitivät yllä tarkoituksellisesti tiettyä sisäpiiriläisyyttä, joka näyttäytyi arro-

ganssina muille alaan liittyville ammattiryhmille.

Klubihengen erikoisuutena oli kuitenkin se, että pieni piiri sisälsi toisin kuin muualla maailmassa myös tiedotusvälineiden edustajia. ”Kuriositeetin vuoksi mainitsen, että yhdistyksemme taitaa tänäkin päivänä olla ainoa PR-yhdistys maailmassa, jossa on myös lehtimiehiä joukossaan.” Näin lausui vuoden 1973 vuosikirjassa yhdistyksen pitkäaikainen sihteeri ja myöhemmin puheenjohtaja **Kullervo Heiskanen**.

Tiedotusmiesten kanssa yhteistyössä toiminut Heikki Brotherus kirjoittaa muistelmissaan 1940- ja 1950-luvun taitteesta: ”Propagandan tekeminen tuotti päänvaivaa. Kaikki puhuivat Suomen tunnetuksi tekemisestä maailmalla. Ihmisillä oli sellainen tunne, että meidät unohdettiin harmaalle vyöhykkeelle idän ja lännen väliin.”

Yhteyksiä valtiomiehiin haluttiin pitää aktiivisesti yllä, vaikka politiikkaa ei Tiedotusmiehissä pöytäkirjojen perusteella puhuttu. On kuitenkin todennäköistä, että juuri politiikka kiinnosti tiedotusmiehiä, elettiinhan kylmän sodan varhaista vaihetta. Jo Tiedotusmiesten Suomi-kuvaan liittyvä agenda kertoo, että ideologisesti järjestö kuului niihin, jotka kannattivat Suomen suuntautumista läntiseen Eurooppaan.

1940-luvun lopussa aloitettiin keran kuukaudessa järjestetyt legendaariset TM-lounaat. Lounailla alustivat ja keskustelivat esimerkiksi opetusministeri **Reino Oittinen**, ministeri **Aleksi Aaltonen** (1949) ja puolustusministeri

Päiviö Hetemäki (1954). Poliitikkovierailut huipentuivat, kun presidentti **Urho Kekkonen** vieraili TM-lounaalla (1964). Lisäksi monet huomattavat järjestöt, liikkeet ja laitokset järjestivät tustumiskäyntejä ja tiedotustilaisuuksia Tiedotusmiehet ry:lle.

Tiedotusmiesten vaikuttajahahmoja

Suuri merkitys Tiedotusmiesten alkuvaiheessa oli ainakin ensimmäisenä puheenjohtajana (1947–51) toimineella tiedotuspäällikkö **Yrjö Kankaanpäällä** (myöhemmin **Kouti**). Hän toimi kululaitosten ja yleisten töiden ministeriön – nykyään liikenne- ja viestintäministeriö ja työministeriö – tiedotussihteerinä 1944–1949 ja Väestöliiton asuntoasiain toimiston toimistopäällikkönä 1949–1952.

Olavi Laine ehkä vuonna 1940, luultavasti **Fordin tiloissa**. KUVA: LAINEEN PERHEARKISTO

Varapuheenjohtajana vuosia toimineella Suomen Työn Liiton toimitusjohtaja **Olavi Laineella** oli alalle monipuolinen merkitys. Yleisradion tiedotusosaston päällikkönä ja myöhemmin Aeron – nykyisin Finnairin – tiedotuspäällikkönä toimineella maisteri **Veli Virkkusella**, joka toimi puheenjohtajana 1952–1959, on erityinen paikkansa paitsi viestinnän myös televisiotoiminnan historiassa.

Järjestön sihteerinä ja myöhemmin puheenjohtajana toimineella tiedotussihteerillä Kullervo Heiskasella, taloudenhoitajana toimineella mainospäällikkö **Kalevi Savolaisella**, tiedotuspäällikkö (aiemmin päätoimittaja) Pärtyyli Virkil-

SUHDETOIMINNAN PIONEERI

Suomen Työn Liiton palveluksessa pääuran-
sa tehnyt **Olavi Laine** (11.10.1906–1.4.1991)
kuuluu viestintäalan varhaisen järjestäyty-
misen historiaan olennaisena vaikuttajana.
Tiedotusmiehet ry:n arkistomateriaalin pe-
rusteella juuri hän toi suhdetoiminnan,
”good willin” 1950-luvulla Suomeen. Totuus-
lienee monipuolisempi. Esimerkiksi jo Lai-
neen edeltäjällä **Tapio Pihalla** oli käytös-
sään suhdetoiminta-käsite.

Laine sai ilmeisesti kimmokkeen suhde-
toimintatyöhön liberaalipoliitikkojen ILP-
ryhmän piireissä ja viimeistään Mäntsälän
kapinan aikaan 1932, kun hän pääsi mukaan
ryhmän organisoimaan kriisinhallintaryh-
mään. Pian Laine valittiin liberaalipoliitikko-
jen intressejä ajavan edistyspuoleen sihtee-
riksi (1933–1937).

Amerikkalaiseen suhdetoimintaan Laine
sai 30-luvun lopulla ensikosketuksensa
työskennellessään Fordilla. Sodan jälkeen
hän opiskeli ja opetti mm. Fulbright-stipen-
diaattina Yhdysvalloissa tutustuen kymme-
nien teollisuusalan yritysten suhdetoimin-
taan. Laine käänsi ja tulkitsi amerikkalaiset
suhdetoimintaopit suomalaisen yhteiskun-
taan sopiviksi ja kirjoitti oppimansa sekä ar-

tikkeleiksi, esitelmiksi että kokonaiseksi
suhdetoimintaoppaaksi.

Laine oli innokas järjestöaktiivi. Hän oli
mukana Englannissa ja Yhdysvalloissa pai-
kallisten PR-järjestöjen toiminnassa ja oli
perustamassa kansainvälistä yksilöjäsenyh-
distystä IPRA:a. Hän vaikutti 1950-luvun lo-
pussa IPRA:n hallituksessa **Veli Virkkusen**
ja **Pärtyyli Virkin** rinnalla. Laine kuului myös
IPRA:n tieteellisen tutkimuskomiteaan. Kan-
sainvälisessä toiminnassa Laine sai tärkeitä
kontakteja sekä ajankohtaista tutkimustie-
toa, joita hän sitten jakoi varapuheenjohta-
jana Tiedotusmiehet ry:n johtokunnassa ja
roolissaan opettajana.

Olavi Laine valmistui valtiotieteen lisen-
siaatiksi vaalitekniikasta vuonna 1956. Laine
toimi Suomen ensimmäisenä suhdetoimin-
taopettajana Yhteiskunnallisessa Korkea-
koulussa 1956–1961 sekä luennoi aiheesta
ahkerasti sadoissa eri tilaisuuksissa. Hän or-
ganisoi erilaisia kampanjoita sekä konsultoi
kotimaisissa alan hankkeissa, kuten Helsin-
gin kaupungin tiedotusorganisaation perus-
tamisessa.

Elina Melgin

lä, ensin Helsingin Sanomissa, sittem-
min Uudessa Suomessa toimitustehtä-
vissä työskenneellä **Jouko (Jopi) Ruotsa-
laisella**, maisteri **Otto Seirellä**, varatuomari
Kallio Kotkaksella sekä varatuomari **Onni Salolla**
on ollut liiton ja alan kehitykselle erityistä merkitystä aika-
laisdokumentteihin perustuen.

1950-luvulla käytettiin tittelinä edel-
leen oppiarvoa, kuten maisteri, lisen-
siaatti tai tohtori. Vuoden 1949 yhdis-
tyksen hallituksessa istui neljä toimitta-
jaa, varatuomari, ekonomi, tohtori sekä
yksi tiedotuspäällikkö. Vuoden 1958 jä-
senluettelossa, johon oli merkitty 168
jäsentä, on ainoastaan 10 tiedotussih-

Veitsen terällä

MEILLÄ vain ei ole VARAA

Ei ole ikuisuutta vielä kulunut siitä, kun tiedotustoiminnasta kiinnostuneet kansalaiset tekivät ehdotuksen n.s. Suomi-Instituutin perustamisesta. Se olisi tiedotuselin, joka hoitaisi alansa asiat niin ulkomailla kuin kotimaassakin. On näet katkerasti todettu, että tällaisen toiminnan keskittämisen puutteessa moni hyvä suunnitelma ajautuu karille. Tähän tulee ulkomaalaisia opiskelemaan ja yhteyksiä solmimaan, mutta usein he eivät kuulu minkään elimen "piiriin". He saavat jäädä avuttomiksi kielitaidottomien ihmisten parveen. Palatessaan kotimaahansa tästä maasta he eivät varmaan anna kovin myönteistä mainintaa.

Mitä mahtavatkaan sanoa olympiavieraat, sillä todennäköisesti tänne saapuu kansaa muussakin mielessä kuin vain urheilusuorituksia katsellakseen?

Edellämäinintun huutavan puutteen tuntien ja viimeksimainintun avustellen

Tiedotusmiehet eivät tyydy ainoastaan sanalliseen valistukseen, he suorittavat myös käyntejä eri paikoissa. Tässä eräs ryhmä Malmiin lentokentällä.

TIEDOTUSMIEHET ryhtyivät tiedotusinstituutin perustamispuihin. Jos muut maat tarvitsevat sellaisen, niin tottahan mekin! Siinäkin oli tarpeeksi aihetta. Voimakkain vastus tuli sellaiselta taholta, jolta sitä vähiten aavistettiin. Ministeriöiden virkamiehet teilsivät ajatuksen — tällaisissa tapauksissa totuttuun menettelyyn turvaten — sen vuoksi, että se heidän mielestään ei ollut tarpeeksi kypsytelty.

— Haa, sanoisi Ollin kaveri, Mustapartainen Mies, jos kuulisit tapauksesta kerrottavan. Käytännön alojen ammattimiehet olivat pohtineet tuumaa pari vuotta, ulkomailla oli parhaat asiantuntijat antaneet apuansa. Ministeriöiden herrat, joiden ammattiin alansa tiedotustoiminta ainakin sivutoimisena kuuluu, olivat myös tiedottaneet, mat-

kustaneet, saaneet neuvostittelinsä jne. — mutta he eivät kuitenkaan halunneet asiaa viedä eteenpäin.

Nyt jälleen kysytään, kuka hoitaa XV Olympiakisojen propagandan ja tiedotuksen? Sen järjestelytoimikunta? Sillä on kädet täynnä omia tehtäviään.

On selvää, ettei maassa voida perustaa sen etuja palvelevaa elintä, jos valtiolta, jonka monessakin mielessä täytyy olla sen johdossa, asettuu sitä vastustamaan. On näet todettu, ettei hallitukseen sellaiseen erikoiseen suopeasti suhtaudu. Se haluaa "tiedottaa" omalla tavallansa.

Mutta varmaan koittaa aika, jolloin tämäkin puute asiantuntijoiden pontevin voimin saatetaan järjestykseen. Sitkeyttä vain!

K.

Lennätin, radio ja lentoliikenne vauhdittivat kansainvälistymistä. Tiedotusmiehet tekivät 1950-luvulla useita matkoja Eurooppaan. 1940–50-luvun taitteessa oli yleistä kirjoittaa nimimerkin takaa. Tässä ”K” kirjoittaa katkeraan sävyyn, kuinka Tiedotusmiesten Suomi-instituutti-ajatusta ovat ryhtyneet vastustamaan yllättäen ministeriöiden virkamiehet. Kymmenisen vuotta ilmestynyt Aatami oli miesten oma kuukausijulkaisu. KUVA: PROCOM

teeriä tai -päällikköä. Toimittaja **Mary Olki** oli yksi niistä harvoista naisista, jotka hyväksyttiin jäseneksi ja hallitus-työskentelyyn. Vuoden 1958 jäsenlistassa on naisia kuusi.

Alituinen rahapula

Noin sadan henkilön ammatillisessa yhdistyksessä toimittiin alkuun vapaaehtoisvoimin. STT:lle toimitettiin refe-

raatteja Tiedotusmiesten kokouksista, ja Valtionarkistoon säilytyistä artikkeleista voi päätellä, että niitä on ainakin alkuvuosina julkaistu runsaasti. Aktiivijäsenten taustayhteisöt tukivat yhdistyksen toimintaa eri tavoin antamalla tiloja, materiaalia ja työvoimaa yhdistyksen toiminnan pyrittämiseen.

Rahapula oli jatkuvaa ja apurahoja anottiin. Joskus niitä myös saatiin esi-

merkiksi Suomen Kulttuurirahastolta, jonka asiamiehenä sodassa tiedotus-tehtävissä ansioitunut Puntila toimi ja jonne tiedotusmiehille suopea vuorineuvos **Heikki Huhtamäki** oli lahjoittanut varallisuuttaan. Jäsenet, kuten Mary Olki rahoittivat liittoa joskus jopa omasta palkastaan.

Kansainväliset Tiedotusmiehet

Yhdistyksen toiminnan fokus oli alkuvuosina kansainvälinen. Liitto järjesti jäsenilleen useita matkoja ulkomaille. Lentoliikenteen yleistyminen kansainvälisti Suomea ja Tiedotusmiehiäkin. Vuonna 1952 esimerkiksi tehtiin 23 osallistujan voimin opintomatka Englantiin, ja matkalla poikettiin myös Ruotsissa ja Tanskassa. Tämän matkan aikana puheenjohtaja Veli Virkkunen ja Olavi Laine kutsuttiin Institute of Public Relations -järjestön (IPRA) ulkomaalaisjäseniksi. Matka ja jäsenyys uutisoitiin Helsingin Sanomissa.

Aero Oy antoi käyttöön charter-koneensa alle omakustannushintojen. Lisäksi yhdistyksen jäsenet saivat kotimaan lennoilla aina 50 prosentin alennuksen. Yritysyhteistyö oli omiaan kansainvälistämään suomalaisia tiedotusmiehiä.

Kiistaa kasvusta ja käsitteistä

Tiedotusmiehet ry kasvoi alaa hitaammin alkuvuosikymmenenä. Ensimmäisinä vuosina jäsenmäärä liikkui 60–80 välillä. Vuoden 1955 jälkeen yhdistyksen hallitus yritti rajoittaa useaan otteeseen jäsenkunnan kasvua. Kattorajana

oli ensiksi 160, sitten 175 vuonna 1958. Hallitus halusi rajata pois toiminnasta passiiviset jäsenet, vaikka liiton talous oli jatkuvasti tappiolla. Se halusi hyväksyä lisäksi vain yhden jäsenen yhdestä yrityksestä tai organisaatiosta kerrallaan. Se halusi pysyä klubina.

Tiedotuspäivien rinnalle syntyivät vuonna 1956 ensimmäiset yleiset suhdetoimintakurssit. Noihin aikoihin liiton toiminnan fokus alkoi muuttua Suomen tiedottamisesta muihin kysymyksiin. Keskeiseksi uuden kauden keskustelun aiheista tuli kiista suhdetoiminnasta.

Sana suhdetoiminta (Public Relations, PR) juurtui lopullisesti yleiseen kielenkäyttöön Suomessa vasta 1950-luvun lopussa. Tiedotusmiehet ry:n johtokunnan jäsenten mukaan sanan Suomeen tuojana toimi Olavi Laine. Suhdetoiminta oli monen muunkin kirjoittajan mielialihe 1950-luvun alussa ja siitä tuli varsinainen muoti-ilmiö 1960-luvulla.

Suhdetoiminta uutena terminä sopi kulutusyhteiskunnan kehitykseen paremmin kuin tiedotus tai propaganda. Mutta suhdetoiminnan termi ei ollut yksiselitteisesti hyväksytty. ”Sanaa tiedotusmies olisi ehkä syytä välttää lähesyttäessä lehtimiehiä. Suhdetoimintamies on ehkä sittenkin parempi nimitys tässä yhteydessä”, sanaili Helsingin Sanomalehtimiesyhdistyksen puheenjohtaja Jopi Ruotsalainen vuoden 1962 suhdetoimintaa koskevassa laajassa keskustelussa. Veli Virkkunen oli toista mieltä: ”Tiedotus on huono sana ja suh-

de vielä huonompi. Sveitsissä käytetään ainakin saksankielisellä alueella edelleen varsin yleisesti propaganda-sanaa, kun on kysymys PR-asioista.” Lopputuloksena koko termi suhdetoiminta halettiin Suomessa kuopata.

Ammattikunta tulee tunnetuksi

Kesti vielä vuosia, ennen kuin tiedottamisen ammattikunta vakiintui. Vielä vuonna 1965 julkaistiin erään Tiedotusmiesten koulutustapahtuman aikana useassa sanomalehdessä otsikko: ”Uusi ammattiryhmä syntynyt.” Suomen Tiedotusmiesten 1950-luvulla toimittajana ja 1960-luvulla Tukholman lähetystössä sanomalehtiavustajana työskennellyt **Tom Söderman** ei muista, että noina vuosikymmeninä käsite ”tiedotusmies” olisi ollut tunnettu. Nämä osoittavat, että tiedottajien ammattikunta oli vielä melko harvinainen. Vasta 1960-luvun lopussa tiedottajien määrä nousi reippaaseen kasvuun. Esimerkiksi kun vuonna 1966 kuudessa valtionhallinnon yksikössä toimi 23 tiedottajaa, niin kymmenen vuotta myöhemmin 44 hallintoyksikössä toimi jo 96 tiedottajaa.

Kun Tiedotusmiehet ja vuonna 1955 perustettu naisvaltainen Suomen Henkilöstölehtien Yhdistys yhdistyivät vuonna 1978 Suomen Tiedottajien Liitto (STiL) ry:ksi, alalle oli jo ehtinyt syntyä useita rekisteröityneitä tai epävirallisia tiedottajien kokoonpanoja, kuten Valtionhallinnon tiedottajat. Klubimainen Tiedotusmiehet ei ollut vuosien pystynyt palvelemaan kasvavaa ja naisistuvaa tiedotusammattilaisten kenttää.

1980-luvulla syntynyttä Tiedottaja-lehteä tehtiin puhtaasti talkoovoimin. 2000-luvulla lehti muuttui Editan kustantamaksi Maine-lehdeksi. Vuodesta 2010 alkaen ProCom on tehnyt omaa kausikirjaa, ProCommaa. Tiedottaja-lehden kannessa Pentti Kotoaro 1994. KUVA: PROCOMIN ARKISTO

Henkilöstölehdet yritysdemokratian puolesta

Sota-ajan poikkeustila 1940-luvulla synnytti yrityksissä henkilöstölehtien nopean lisääntymisen – ilmiö, jota muualla sotaa käyvässä Euroopassa ei tapahtunut. Tällöin syntyi myös Kone Oy:n Hissilehti, jonka perustaja **Heikki H. Herlin** muistelee: ”Lehdestä tuli aluksi poissa olevan ja läsnä olevan henkilökunnan välinen yhdysside, joka sodan päätyttyä muuttui sitten säännöllisesti ilmestyväksi henkilökunnan

sisäiseksi perhelehdeksi.” Hissilehden toimittajan ja Suomen Henkilöstölehtien Yhdistyksen pitkäaikaisen puheenjohtajan **Osmo Vesikansan** mukaan ”henkilökuntalehti syntyi aikansa lapsena maailmansotien välisinä vuosina”.

Sodan jälkeisessä Suomessa lakkoiltiin. STK:ssa havaittiin lakkojen aikaan sisäisen suhdetoiminnan tärkeys. Etenkin kansantaloudelle kalliiksi käynyt vuoden 1956 yleislakko vauhditti tiedotusalan kehitystä. STK:n silloinen puheenjohtaja **V.A.M. Karikoski** näki lakon jälkitunnelmissa suurimpana puutteena nimenomaan keskusliiton tiedotusvalmiuden pettämisen. Teollisuudessa vastaavat työmarkkinahäiriöt haluttiin estää panostamalla henkilöstön valistamiseen. Yritykset perustivat lehtiä ja palkkasivat toimittajia työhön, jota tänään kutsutaan sisäiseksi viestinnäksi.

Suomen Henkilöstölehtien Yhdistys

Henkilöstölehtien toimittajien lukumäärän kasvaessa syntyi tarvetta yhteistyölle. Suunnitelmia syntyi eri tahoilla. Jo vuonna 1948 Teollisuuslehtien toimittajat suunnittelivat STK:n johdolla Ruotsin mallin mukaista järjestöä, mutta vasta vuonna 1954 yhdistyksen perustamista lähtivät viemään eteenpäin maisteri **Matti Kailari**, **Sinikka Kilpi**, tiedotuspäällikkö **Armas Leppänen** ja sosiaalipäällikkö **Osmo Vesikansa**.

64 henkilöstölehdien toimittajaa perustivat Suomen Henkilöstölehtien Yh-

distyksen (SHY) 29.1.1955. Perustamiskokouksessa Helsingissä oli mukana myös työnantajaliittojen edustajia. Yhdistyksen tavoitteeksi määriteltiin henkilökuntalehtien tason kohottaminen sekä niitä toimittavien henkilöiden yhdysiteenä toimiminen. Parin vuoden sisällä puolet suomalaisista henkilöstölehtien toimittajista oli liittynyt jäseneksi. Viidenneksen jäsenistä oli naisia.

He eivät kuitenkaan muodostaneet alkuvuosina varsinaista ammattiryhmää. Kuten **Jalmari Torikka** kirjoitti: ”Nuori henkilökuntalehdistömme ei vielä ole pystynyt kasvattamaan tekijöistään varsinaista omaa ammattikuntaansa sanoma- ja aikakauslehtien tapaan, sillä henkilökuntalehtien toimituksesta vastaavat henkilöt tekevät toimitustyötään lähes kaikissa lehdissä muitten tehtäviensä ohella.” Myös tuleva teollisuusneuvos **Orvo Lehmus** mainoshoitajan lopputyössään vuonna 1947 toteaa: ”Ketään ei meillä liene koulutettu henkilökuntalehden toimittajaksi.”

Kontakteja laajennetaan

Syksyiset koulutus- ja neuvottelupäivät sekä keväiset vuosikokoukset muotoutuivat SHY:n toiminnan muodoiksi. ”Ajankohtaisia, tiedottamiseen vaikuttavia ilmiöitä käsiteltiin neuvottelupäivillä paljon. Konkreettisia ratkaisuja ja toimenpiteitä ei niinkään kehitetty – ilman johtajien läsnäoloa se olisi ollut hankalaa”, muistelee SHY:n entinen puheenjohtaja **Antti Rassi**. Ensimmäisestä vuodesta alkaen julkaistiin omaa tiedotuslehteä. Sen yhteydessä toimi

myös niin sanottu lehtipalvelu eli jäsenille lähetettiin yleishyödyllisiä juttuja henkilöstölehdissä julkaistavaksi. Vuosittain pidettiin myös kirjoituskilpailuja sekä myöhemmin Paras henkilökuntalehti -kilpailuja. Vuosien varrella pidettiin yllä myös omaa julkaisutoimintaa: Työ ja sana (1956) sisälsi esitelmiä ja alustuksia yhdistyksen neuvottelupäiviltä ja SHY:n varapuheenjohtajan, tiedotuspäällikkö Jalmari Torikan Henkilökuntalehden avustajan opas antoi käytännön vinkkejä toimitustyöhön.

Yhdistyksellä oli alusta saakka tiiviit välit työnantajajärjestöihin, Teollisuuslehteen sekä Taloudelliseen Tiedotustoimistoon. Useat työnantajajärjestöt, kuten STK ja Liiketyönantajain Keskusliitto vuonna 1957, liittyivät kannattajajäseniksi jo alkuvuosina. SAK liittyi kannattajajäseneksi vasta 1972. Yhdistys loi suhteita myös muun muassa korkeakouluihin ja 1960-luvulla myös mediaan. Uutisia kirjoitettiin esimerkiksi vuosikokouksista, neuvottelupäivistä sekä Euroopan Henkilökuntalehtien yhdistysten liiton FEIEA:n Suomen kongressista 1963. Samana vuonna SHY:n kanssa perustettu FEIEA (Federation of European Business Communicators Associations) aktivoi myös toimintaa Suomessa. Yhdistys muun muassa jakoi vuosittain ansiomerkkejä, joista ensimmäisen Suomessa sai **Osmo A. Wiio**. Hän esiintyi aktiivisesti SHY:n tilaisuuksissa sekä johtokunnassa vuosina 1963–1965.

Kohti informaatioyhteiskuntaa

Tiedotusala aktivoitui 1960-luvun lopulla. Talouskasvu oli alkanut muokata voimakkaasti yhteiskuntaa ja sen organisaatioita. Samaan aikaan yhteiskunta alkoi radikalisoitua. Tiedotustoiminta levisi nopeasti kaikille yhteiskunnan aloille – puhuttiin informaatioyhteiskunnasta. 1960-luvulla työväenliikkeen keskuudessa virisi keskustelu yritysdemokratiasta, joka heijastui myös SHY:n toimintaan. Vuoden 1968 luontopäivillä keskusteltiin yritysdemokratiasta: ”Mikä on tiedottajan rooli, kenen joukoissa seison?”

Heinäkuussa 1971 voimaan tullut, tiedotusalan kannalta merkittävä yritysdemokratia-sopimus sisälsi sopimuksen Yrityksen sisäisestä tiedotustoiminnasta, jossa määriteltiin yrityksen sisäisen viestinnän periaatteet. Sopimuksessa määriteltiin, mistä työnantajan on työntekijöille kerrottava. Työntekijäjärjestöt alkoivat vaatia suurempia vaikutusmahdollisuuksia, samalla kun yritystä kohtaan nousi uusia vaatimuksia yhteiskuntavastuusta.

Leif Fast toteaa Tiedotusmiesten vuosikirjassa 1976, että yritysten yhteiskunnallisen aseman muutos vaikutti myös tiedottajiin: heidän ammattikuvansa muuttui yritysten mukana. Ei puhuttu enää vain viennistä ja kasvusta vaan sosiaalisista ja poliittisista teemoista. Eikä sopimus vaikuttanut ainoastaan tiedotustoimintaan – tiedonvälityksen merkitys korostui nyt kaikilla yhteiskunnan osa-alueilla.

Henkilökuntalehdistä sisäiseen viestintään

1970-luku oli henkilöstölehtien ja sisäisen viestinnän kehittämisen kulta-aikaa. Henkilöstölehti oli organisaation sisäisen viestinnän tärkein väline. Vuoden 1971 tiedotussopimuksen myötä niiden määrä kaksinkertaistui ja samalla palkattiin lisää henkilöstölehtien toimittajia. Sopimus vaikutti ratkaisevasti SHY:n toimintaan. Sen luonne muuttui toimittajien yhdessäolosta sisäisen tiedonvälityksen ammatilliseen yhdistystoimintaan. Yhdistykseen liittyi nyt toimittajien lisäksi myös sisäisestä tiedotuksesta vastaavia henkilöitä, ja vuonna 1973 SHY:ssä oli jo 221 henkilöjäsentä. Samalla sen näkökulma laajeni työnantajapuolesta käsittämään myös työnantajan näkökulman. Neuvottelupäivät järjestettiin yhdessä työmarkkinajärjestöjen kanssa, vetovastuu vaihtui vuorovuosin työntekijä- ja työnantajapuolen välillä.

SHY:ssä nähtiin sopimuksen olevan onnistunut mutta samalla puutteellinen. Sopimus antoi toimintamallin sisäiselle tiedottamiselle ja yrityksissä kirjattiin sankoin joukoin tiedotustoiminnan periaatteita ja perustettiin lehtien ohella tiedotusalan yhteistyöelimä. Kaksisuuntainen tiedonvälitys ei ollut kuitenkaan toteutunut, vaikka eurooppalaisen vertailun mukaan suomalaiset henkilöstölehdet olivat avoimempia keskustelulle. Tiedotussopimus oli kansainvälisesti ottaen edistyksellinen ja sai osakseen huomiota ja kansainvälistä tunnustusta, kun FEIEA palkitsi

sopimuksen osapuolet STK:n ja SAK:n, sekä sopimuksen esittelijän Pariisissa 1973. Sopimusta pidettiin huomattavana edistysaskeleena sisäisen tiedotustoiminnan kehittämisessä.

Aulangon kurssit

Yhdistyksessä havaittiin 1970-luvulla, että harvalla henkilöstölehdessä toimittajalla – akateemisesta koulutuksestaan huolimatta – oli valmiuksia tiedottamiseen tai toimittamiseen. Jäsenet kaipaivat viestintäkoulutusta ja sitä myös järjestettiin tiedotussopimuksen myötä paljon. Yhteistyötä tehtiin Tampereen yliopiston, STK:n ja Tiedotusmiesten kanssa.

SHY:llä ei ollut omasta takaa rahkeita järjestää riittävän laajamittaista ja syvällistä koulutusta. Kumppaniksi löydettiin teollisuuden puolelta INSKO – Insinöörijärjestöjen Koulutuskeskus. Yhteistyö saatiin nopeasti käyntiin, ja kurssit aloitettiin pian. Konsulttina toimi maan johtava journalistikouluttaja **Antero Okkonen**.

Syntyi kuusiportainen koulutusjärjestelmä, josta Okkonen ja muiden asiantuntijoiden johdolla syntyi maan kattavin sisäisten tiedottajien valmennusohjelma. INSKO ja SHY kouluttivat noin 600 henkilöstölehdessä toimittajaa. ”Kurssisarjan avulla henkilöstölehdissä haluttiin tehdä ammattimaisesti toimittajia – samanlaisia kuin mitkä tahansa muut aikakauslehdet”, muistelee SHY-aktiivi **Irja Erkkilä**. Ensimmäiset kurssit järjestettiin vuonna 1973 Aulangolla, josta muodostuikin kurssien

legendaarinen kotipaikka. Legendaarinen oli kouluttajakin. Okkosta kuvailaan maestroksi, riiviöksi ja guruksi. Tahti oli kova. Kurssin käyneet muistelevat: ”Oli vuoden aika mikä tahansa, me vain haastattelimme ja kirjoitimme, kiroilimme ja kikatimme kymmenien liuskojen päivätahtia.” Okkonen oli vaativa opettaja, jonka kehuja olivat ”kohtuullisehko” ja ”alempaa kelvollisuustasoa”. Monet kävivät ”hölökursseilla” vuodesta toiseen, ja ne yhdistivät hajanaisen joukon henkilöstölehtien toimittajia ympäri Suomen.

Yhteisvoimin nostamaan arvostusta

Tiedottajakunta oli 1970-luvulla varsin hajanainen ja tiedottajan ammattikuva vaikeasti määriteltävä. Teollistuneen yhteiskunnan seurauksena erilaisissa tiedotustehtävissä toimivien määrä oli kasvanut huomattavasti. Sekä Tiedotusmiesten että SHY:n jäsenmäärät olivat kasvaneet viimeisen kymmenen vuoden aikana, ja ammatillinen järjestötoiminta laajentunut: 1970-luvulla tiedotusalan yhdistyksiä oli jo parisenkymmentä.

Ammattikunnan integroitumisen merkkejä oli ilmassa, ja alan järjestöt pohtivat usean yhdistyksen tarkoituksenmukaisuutta. Kesällä 1975 kokoon tuivat useat alan yhdistykset – Tiedotusmiehet, SHY, SMMY:n PR-jaos, Pääkaupunkiseudun Kunnalliset Tiedottajat, Sosiaalialan tiedottajat, Tiedotusopil-

linen Yhdistys, Pirkanmaan Tiedottajat ja Pohjois-Suomen Tiedottajat – pohtimaan yhteistyötä. Järjestöt alkoivat neuvotella yhteisen katto-organisaation perustamisesta: ajatuksena oli selkeyttää ammattikuvaa, lisätä alan arvostusta ja koulutusta sekä keskustelevuutta järjestöjen välillä. Kentän hajanaisuuden syynä pidettiin sitä, että tiedotusjärjestöt eivät olleet mukana viestintäpoliittisessa keskustelussa, esimerkiksi tiedotussopimusta laadittaessa.

Alan suurimmat järjestöt SHY ja Tiedotusmiehet olivat hyvin samanlaisessa tilanteessa. Niiden toimintakenttä ja imago olivat epäselvät tiedotussopimuksen aiheuttaman viestintäalan mullistuksen jälkeen. Tiedotusmiesten **Erkki Seitovirta** toteaa vuonna 1977, että ”yhdistys on eräänlainen klubi, joka toimii toiminnan itsensä vuoksi”. SHY:n toimintakenttä, joka oli henkilöstölehdet ja sisäinen tiedotustoiminta, puolestaan ei tarjonnut riittävästi mahdollisuuksia toiminnan kehittämiseksi. SHY oli muotoutunut erityisesti yritystiedottajien järjestöksi: 97 prosenttia jäsenistä työskenteli yrityssektorilla ja 60–70 % teki myös ulkoista tiedottamista. Sen vuoksi yhdistys haluttiin suunnata Suomen yritystiedottajille.

SHY:n toimintasuunnitelmat vauhdittivat järjestöjen kahdenkeskisiä neuvotteluja todenteolla. Järjestöjen kehittämistarpeet paljastuivat hyvin yhtäläisiksi. Tiedotusmiesten johtokunnassa vaikuttanut **Pentti Kotoaro** muistelee: ”Sodanjälkeinen propaganda, tiedotusupseerit, lobbaus ja kabineteissa vai-

kuttaminen alkoi olla vanhentunutta. Median kasvava rooli ja **Leif Åbergin** tutkimukset avasivat katsomaan alaa kokonaisvaltaisemmin.”

Suuri merkitys yhdistymisen kannalta oli puheenjohtajilla **Markku Kosolalla** sekä **Henrik Wirzeniuksella**, jotka saivat Vuoden viestintäteko -palkinnon panoksestaan yhdistymisneuvotteluisa. ”STiL syntyi sen ajan Suomessa ainutlaatuisella tavalla, kahden liiton lopettamisella eikä yhteensulauttamisella”, muisteli uuden liiton ensimmäinen puheenjohtaja **Leo Allo**. Järjestöjen lakautuspäätökset tehtiin nopealla aikataululla ja uusi järjestö, Suomen Tiedottajien Liitto STiL ry syntyi toukokuussa 1978 jatkamaan SHY:n ja TM:n toimintaa ja perinteitä.

Yhteinen liitto syntyy

Suomen Tiedottajien Liitto STiL ry aloitti uuden kehitysvaiheen alan järjestäytymisessä. Liiton entinen puheenjohtaja **Raili Manninen** muistelee: ”Meno muuttui. Luotiin modernin tiedotustoiminnan perusteet, kehitettiin alan koulutusta ja solmittiin kansainvälisiä suhteita.”

STiL:llä oli alkuvuosinaan kädet täynnä työtä tiedottajan ammatin arvostuksen lisäämisessä sekä ammattitaidon kohottamisessa. Vielä vuonna 1979 Leo Allo totesi: ”Kaikesta huolimatta ei tänään voi hyvällä omallatunnolla sanoa, että tiedotusala olisi yhtenäinen ja arvostettu.”

Liiton jäsenkunta laajeni 1980-luvulla. Tuolloin käynnistyivät opiskelija-

ja senioritoiminta sekä oma tutkimustoiminta. Vuonna 1980 luotiin Yhteisön tiedotustoiminnan periaatteet, jotka loivat suuntaviivat kannanotoille sekä tiedottajan työlle. Lisäksi liitolle hankittiin ensimmäiset omat toimistotilat Helsingin Itä-Pasilasta. Liiton pitkäaikainen toiminnanjohtaja **Marita Näsman-Repo** muistelee, kuinka toimistolle ”kerjättiin” kalusteet jäseniltä lahjoituksina. Varattomuus oli edelleen vaivana, kuten oli ollut liiton edeltäjilläkin. Aikaisemmin Näsman-Revon koti oli toiminut järjestön toimistona. Varsinaisen järjestön suunnittelu- ja toteutustyö tehtiin valiokunnissa, joiden panos tuntuu olleen liiton kasvulle korvaamatonta. Talkootyötä tehtiin paljon, se oli toiminnan luonne. Valiokuntiin oli helppo saada ihmisiä mukaan, ja vetäjät olivat innostuneita.

STiL kansainvälistää

1980-luvulla järjestö panosti kansainvälisyyteen. Liiton avulla lähti isoja seureita IPRA:n, CERP:n (Confédération Européenne des Relations Publiques), FEIEA:n ja IABC:n (The International Association of Business Communicators) konferensseihin. Esimerkiksi vuonna 1982 johtokunnan jäsenet tekivät yhteensä kahdeksan ulkomaista opinto- ja kongressimatkaa.

”Kansainvälisissä yhteyksissä haluttiin verrata suomalaista viestintäajattelua muihin maihin, joissa oltiin edellä. Sisäisen ja ulkoisen viestinnän yhteisjärjestö oli tuolloin melko harvinainen maailmalla. Suomi olikin edelläkävijä.

Jotkut kävivät jopa maailmalla kertomassa, miten Suomessa ammattikuntamme on organisoitu”, Kotoaro muistelee. ”Kansainvälisten kontaktien kautta saatiin myös työtilaisuuksia, asiakkaita ja uusia työskentelymetodeja”, muistelee viestintätoimistoissa uransa tehnyt, ensimmäinen suomalainen IPRA:n presidenttinä vuonna 1993 toiminut **Kaarina Alanko**.

Liiton alkuvuosien tavoitteista koulutus ja koulutusyhteistyö olivat toiminnan ydintä. Koulutusta kehitettiin systemaattisesti ja määrätietoisesti: 1980-luvun alussa palkattiin liittoon osapäiväinen koulutuspäällikkö. Tuolla

1980-luvulla viestintä ja järjestötoiminta kansainvälistyivät vauhdilla ja Suomesta lähti suuria joukkoja kansainvälisiin konferensseihin. Kaarina Alanko on ollut mukana järjestötoiminnassa niin kotimaassa kuin ulkomailla. IPRA:n puheenjohtajaksi hänet valittiin 1993. Hän sai samana vuonna Kapkaupungissa Golden World Awardin IPRA:n presidentti Frederik de Klerkiltä. KUVA: KAARINA ALANGON ARKISTO

vuosikymmenellä liitto sai testamenttilahjoituksen turvin hankituksi omat toimistotilat Meritullinkadulta Kruununhaasta Helsingistä. Pentti Kotoaro kuitenkin huomauttaa: ”Koulutusta

VIESTINTÄKONSULTOINNISTA LIIKETOIMINTAA

Viestintäkonsultoinnin pioneereihin kuuluva **Kim Nyberg** on vaikuttanut pitkän uransa aikana viestintäalan järjestöissä useaan otteeseen. Hänen johdolla ja opeillaan viestintäalan konsultoinnista ryhdyttiin tekemään bisnestä. Elämäntapayrittäjyys kehittyi oikeaksi liiketoiminnaksi.

Hänen vaimonsa **Marjukka Nyberg** perusti 1975 oman viestintätoimistonsa Extern Ky:n, jonne Kim Nyberg siirtyi. Extern myytiin WPP:lle, joka muodosti siitä Pohjoismaiden ensimmäisen Hill and Knowlton -ketjun tytäryhtiön. Seuraavan vuosikymmenen aikana Nyberg kehitti ketjun toimintoja, perusti uusia yhtiöitä ja solmi edustuksia. Parhaimmillaan hän johti H&K-toimistoja 16 maassa, ja niiden palveluksessa oli yhteensä 400 konsulttia.

Viestintätoimistojen järjestäytymisessä on ollut monta vaihetta. Suomen ensimmäiset viestintätoimistot perustettiin 1950-luvun alussa. Yksi ensimmäisistä oli **Panu Toivosen** PR-toimisto. Toivonen toimi kymmenen vuotta Tiedotusmiehet ry:n toiminnanjohtajana.

PR- ja viestintätoimistojen liitto ry perustettiin 1977 ja se eli kuusi vuotta. Liitto kaatui Nybergin mukaan kinasteluun siitä, voiko sen jäsenenä olla mainostoimistojen omistamia toimistoja. Vuonna 1983 syntyi Viestintätoimistojen Liitto VTL ry, ja sen ke-

hitys sai vauhtia, kun ruoriin tarttui silloinen BNL:n toimitusjohtaja **Anne Korkiakoski**. Hän oli puheenjohtajana 1993–1997. Korkiakoski puhui Kim Nybergin mukaan, ja Nyberg valittiin puheenjohtajaksi vuonna 1998.

Puheenjohtaja Nyberg esiintyi paljon julkisuudessa, mutta vain ja ainoastaan alan puolestapuhujana, ei Hill and Knowltonin toimitusjohtajana. Hän keskittyi yhteen sanomaan: viestinnällä on yrityksen arvoa nostava vaikutus, ja siihen on järkevä investoida.

Nyberg näki viestintätoimistoille kaksi mahdollista strategista polkua: on oltava iso ja liittouduttava kansainvälisen ketjun kanssa tai sitten on keskityttävä kapeaan erikoisaamiseen. Kummalla tahansa valinnalla voi tehdä bisnestä. Keskisuuren, täyden palvelun toimiston menestymisedellytyksiin Nyberg ei uskonut 1990-luvulla eikä ole uskonut myöhemminkään.

Nybergin puheenjohtajakautena toimistoja valmennettiin johtamaan yrityksiään oikein ja tekemään kannattavaa liiketoimintaa. Nyberg halusi saada toimistot sisäistämään, että yritys on olemassa vain palvellakseen asiakkaitaan, ja tämä on mahdollista ainoastaan tulosta tuottamalla. Yrittäminen ei ole pelkkä elämäntapa.

Tarja Virmala

Kirjoittaja on Markkinointiviestintätoimistojen Liitto MTL:n toimitusjohtaja

tehtiin pitkälti talkoovoimin. Koulutus-toiminta oli jäsenistöä innostavaa ja sillä oli järjestöenerginen merkitys.”

Toiminnanjohtaja **Pirjo Toivosen** aikana tuotettiin Yhteisö viestii -kirja, jon-

ka toimittajina Toivosen ohella olivat **Pertti Leppänen** ja Raili Manninen. Se koostui alan ammattilaisilta pyydyistä katsauksista ja julkaistiin WSOY:n kustantamana vuonna 1986.

Etiikkaa valvotaan

STiL:n tärkeä tehtävä on ollut kääntää alan eettisiä kansainvälisiä toimintamalleja ja koodeja suomeksi ja viestiä niistä jäsenille. Liiton jäsen piti CERP:n 1960-luvulla luomaa Ateenan koodia seinätaulunaan vielä 1990-luvulla. Sittemmin on syntynyt päivitettyjä ohjeistoja, myös liiton omia ohjeita eettiseen toimintaan. ”Suomessa moni arvoihin liittyvä asia oli kuitenkin itsestään selvää jo 1960-luvulla. Ei esimerkiksi tarvinnut miettiä, voiko tarjota rahaa uutisjuttua vastaan lehdistölle”, sanoo Tiedotusmiehet ry:n viimeisenä toiminnanjohtajana vuoden toiminut, alan tuleva professori **Leif Åberg**.

Etiikkaa tarvittiin myös kasvavalla viestintätoimistojen kentällä. Vuonna 1957 syntynyt Panu Toivonen Public Relations Ky toimi 1960-luvulla tiiviisti Tiedotusmiehet ry:n kanssa yhteistyössä, koska sen perustaja **Toivonen** oli kyseisen yhdistyksen toiminnanjohtaja kymmenisen vuotta. Viestinnän konsultointiin erikoistuvia toimistoja perustettiin enenevään tahtiin, kun isot mainostoimistot ryhtyivät perustamaan PR-osastoja 1960-luvulla.

Toimistopuolen järjestäytymisen kehitys oli alkanut 1930-luvulla Yhdysvalloissa. Nykyinen PRSA, PR Society of America, lienee toimistojen liitoista ensimmäisiä. ”Toimialan ammatillisen sisällön luonnetta jo alusta alkaen kuvaa amerikkalaisten huoli siitä, että PR-ammattinharjoittajat keskittyvät liiaksi tekniikkaan. Niinpä he alkoivat suunnitella instituutiota, jonka tehtävänä olisi

ohjata PR-alan toiminta suuremmassa määrin käyttäytymistieteisiin pohjautuvaksi ja ihmisen huomioon ottavaksi”, kirjoittaa **Marja-Liisa Rosberg** ProComin historiahanke-verkkosivustolla.

Suomessa Viestintätoimistojen Liitto ry, VTL, ei ole ensimmäinen alan toimistojen liitto. ”Ensimmäinen, 1970-luvulla perustettu liitto, lakkautettiin ja uusi käynnistettiin vuonna 1983. Tällaiseen operaatioon johti erään jäsentöimistön niskuroiminen alan eettisiä periaatteita vastaan, kun se veloitti asiakkaitaan saavutetun julkisuuden määrän mukaan. Silloin hylättiin lopullisesti palstamillimetrien määrä lehdistösuhteiden tavoitteena”, kirjoittaa Rosberg. ”Uuden liiton tehtävänä oli varmistaa, että liittoon hyväksytään jäseniksi vain toimistoja, jotka noudattavat liiton hyväksymiä ammatillisia ja eettisiä periaatteita. Viestintätoimistoalalle haluttiin vahva ammattiosaamisen kuva. Vuoden 1987 VTL:n esitteen jäsenluettelossa oli kaksitoista yritystä.”

STiL tiedottaa ja tutkii

STiL perusti oman lehden, Tiedottajan, 1980-luvulla muiden uudistusten rinnalla. Vuosikirjaa, joka oli syntynyt jo 1950-luvulla, jatkettiin. Tiedottaja-lehteä tehtiin puhtaasti talkoovoimin. Lehden rinnalla tuotettiin Pikatiedottajaa, uutiskirjettä. Myöhemmin, 2000-luvulla lehti muuttui Maine-lehdeksi, jota kustansi Edita. Alkuvuodet lehden päätoimittajana oli Helsingin yliopiston professori **Pekka Aula**, kunnes Markkinointiviestintätoimistojen Liitto MTL

ry osti Maineen kustannusoikeudet vuonna 2008. Lehden profiili muuttui markkinoinnin suuntaan siinä määrin, että useiden tutkimusten valossa suurin osa STiL:n seuraajan, nykyisen ProComin jäsenistöä ei ollut lehteen tyytyväinen. ProCom lakkasi tilaamasta lehteä jäsenilleen ja perusti oman kausikirjan nimeltä ProComma vuonna 2010. Samaan aikaan viestintä jäsenille muuttui pääosin verkossa tapahtuvaksi. Alkoi sosiaalisen median aika.

Liiton tärkeänä tehtävänä on ollut tuottaa tutkimuksia jäsenkunnastaan. Suurta, joka toinen vuosi järjestettävää alan järjestöjen – STiL/ProCom, JAT ry, TAJ/Viesti ry, Kirkon tiedottajat, Viestintäekonomit, IR-yhdistys (Investor relations-yhdistys) – yhteistä jäsentutkimusta, nykyisin Viestinnän ammattilainen -tutkimusta, on tehty 1980-luvulta lähtien yhteistyössä viestintätoimisto Pohjoisrannan tutkimuspäällikkö **Jouani Kivikosken** kanssa.

Koulutusorganisaatiot yhteistyöhön

Koulutusorganisaatioiden yhteistyöstä tuli leimallista toimintaa 1990-luvulla. STiL perusti Helsingin yliopiston Palmenian kanssa Tiedottajan koulutusohjelmat ja Markkinointi-instituutin sekä Inforin kanssa tehtiin yhteistyötä. STiL:n omat koulutukset olivat noin päivän mittaisia koulutuksia, joissa valmentajat edustivat alan huippua. ”Tilaisuudet olivat jäsenistölle tärkeitä, mutta niitä tuotettiin kömpelöllä ja vapaaehtoistyöhön perustuvalla mallilla,

koska rahaa ei ollut”, koulutusvaliokunnan silloinen puheenjohtaja, nykyinen Inforin johtaja **Paula Pauniahon** muistelee.

1990-luvulla johtokunta pohti osakeyhtiön perustamista liitolle. Tällainen yhtiö oli jo rekisteröity, mutta se pidettiin vuosikymmen ajan pöytälaatikossa. Vuonna 2004 yhtiö otettiin käyttöön nimellä ProCom Oy tuottamaan markkinahintaisia koulutuksia jäsenten tarpeisiin idealla, että liiton taloutta saataisiin samalla vakiinnutettua ja mahdolliset tulot kierrätettyä takaisin jäsenille entistä parempina palveluina.

STiL oli 1990-luvulla pohjimmitaan vielä melko suljettu järjestö. Jäseniä oli vuosikymmenen alussa reilu 1300. Sitä leimasi sisäpiiriläisyys. Osittain tyypillistä oli kallistuminen tiedotusasioissa yritysmaailman kysymyksiin. Monelle passiiviselle jäsenelle kuuluminen liittoon tarkoitti Vuosikirjan saamista keran vuodessa. Osittain näistä syistä vuonna 1993 Kunnallisten tiedottajien ja valtionhallinnon tiedottajien yhdistykset yhdistyivät Julkisen alan tiedottajat JAT ry:ksi, jolla oli yhteensä vajaat 300 jäsentä.

STiL ja sen edeltäjäyhdistykset sekä nykyinen ProCom ovat toimineet järjestönä, jonka tehtävänä on edistää viestintätehtävissä toimivien ammatillista kehittymistä ja lujittaa viestinnän asemaa. Se ei ole ollut eikä toimi työmarkkinajärjestönä. Sen sijaan Viesti ry (entinen TAJ ry), joka on yksi suurimmista Akavan Eritysalojen jäsenjärjestöstä, valvoo jäsentensä ammatillisia, yhteis-

kunnallisia ja koulutuksellisia sekä työ- ja virkasuhteisiin liittyviä etuja. Viesti ry:n (perustettu alunperin 1973) kasvu liittyi 1990-luvun lamaan. ”Kuvaavaa on, että kun lama iski, STiL:n jäsenmäärä alkoi laskea ja TAJ:n nousta. Lama ei sinänsä näkynyt TAJ:n toiminnassa, koska kentältä otettiin yhteyttä AEK:n juristiin. Hallituksen kokouksissa lamasta ei juuri keskusteltu. TAJ:n kasvu oli luonnollisesti osa sen kattojärjestöjen, AEK:n ja Akavan kasvua”, sanoo ammattijärjestön menneisyyttä tutkinut Pohjoismaiden historian lehtori **Mikko Huhtamies**. Ensimmäisinä vuosikymmeninä jäseniä oli vain muutamia kymmeniä, vuonna 2003 TAJ:ssa oli yli jo 580 jäsentä, vuonna 2011 jäseniä Viesti ry:ssä oli noin 1200.

Kansainvälistä suhdetoimintaa

Marja-Liisa Forssell toimi STiL:n palokattuna toimistosihteerinä pitkän ajan 1980-luvun puolesta välistä 1990-luvun lopulle. Hän yhdessä kulloisenkin toiminnanjohtajan kanssa muodosti liiton kasvot jäseniin päin. ”Liiton tapa toimia ei ehkä ollut dynaaminen: erilaiset valiokunnat hidastivat tekemistä. Mutta yhteisöllistä toiminta oli”, sanoo Leif Åberg.

Monet tiedottajat pääsivät toteuttamaan itseään ja kansainvälistymään liiton valiokuntien kautta. 1990-luvun alussa tehtiin edelleen merkittävää kansainvälistä suhdetoimintaa. ”Tiedottajaliitto oli hengessä mukana valmistamassa Suomea Euroopan unioniin. Se neuvotteli professori **Esko An-**

tolan kanssa asiasta Turussa vuosia ennen EU:n jäsenyyttä”, muistaa puheenjohtajana vuosikymmenten vaihteessa toiminut **Pekka Kivelä**. ”Kävimme myös suhdetoimintamatkalla tapaamassa tulevaa presidenttiä Virossa heti sen itenäistyttyä.”

STiL:n syyskokouksessa 1992 päätettiin, että IPRA:lta anotaan vuoden 1997 Public Relations World Congressin järjestämistä Suomessa. Laman keskelläkin ajateltiin, että kongressi on syytä yrittää saada Suomeen. ”Liiton imagon maailman kongressin järjestäminen nostaisi kertaheitolla aivan uudelle tasolle”, kirjoitti silloinen liiton toiminnanjohtaja **Raimo Jyrkinen** Tiedottaja-lehdessä 1993.

Kongressi hoidettiin moitteettomasti, mutta sen aiheuttamat laskut olivat kaataa koko liiton. IPRAn kongressi on jäänyt historiaan ristiriitaisena tapahtumana. Osallistujat olivat tyytyväisiä, mutta liitto ajautui kohtalokkaiisiin velkoihin.

Sen talous meni täysin kuralle, mistä seurasi valtavia ongelmia. Jo 1990-luvun alkuvuodet olivat olleet tiukkoja, ja lamavuosina STiL oli menettänyt hieinan jäseniään muiden liittojen tavoin. ”Jotta järjestö saatiin taloudellisesti takaisin jaloilleen, tarvittiin ennen kaikkea ’sisäsiivousta’”. Liiton jäsenpalvelu rampautui näissä talousvaikeuksissa. ”Asiaa oli aika vaikea selittää jäsenille, koska kaikkia ongelmia ei haluttu levittää julkisuuteen”, sanoo Pauniahho.

RIIMUSAUVAT AJAN PEILINÄ

STIL ja ProCom ovat jakaneet tunnustuksia 1970-luvun lopulta alkaen sekä viestinnän tekijöille että viestintäteoille osana Tiedottaja-, myöhemmin ProCom-päivää. Palkinnoksi vakiintuneesta urasta tai hyvästä viestintäteosta on pitkä ja lyhyttä riimusauvaa jaettu hieman sekalaisin käytännöin, kuten liiton eri lähteistä kerätty lista osoittaa. Listassa on etenkin vuosilukuihin liittyviä tulkintavaikeuksia. Palkintoja on toisinaan jaettu saman vuoden, toisinaan edellisen vuoden teoista. Jonakin vuonna on sauvoja jaettu kahteen otteeseen.

Palkintojen perustelut peilaavat kiintoisaa ajankuvaa: mitä vaihtuva raati kulloinkin on pitänyt palkitsemisen arvoisena. Lyhyen riimusauvan myönsi vuoden 1989 palkintosääntöjen mukaan liiton johtokunta, pitkän

sauvan erikseen nimitetty raati. Lyhyt sauva on mennyt yleensä vuoden aikana ansioitu-neelle tiedottajalle, mutta myöhemmin vaihtelevasti sekä lyhyttä sauvaa että pitkä sauva on myönnetty myös elämäntyöstä.

Palkintokategorioita tuli runsaasti lisää 2000-luvulla. Riimusauvojen lisäksi ruvettiin jakamaan kunniakirjoja esimerkiksi vuoden nuorelle tulokkaalle ja vuoden toimittajalle. Vuonna 2010 palkintokategorioita oli jälleen vähennetty, nyt neljään: **vuoden viestintäteko** (pitkä sauva), **vuoden tiedottaja** (lyhyt sauva/kunniakirja), **elämäntyöpalkinto** (lyhyt sauva) ja **vuoden toimitusjohtaja** (kunniakirja). Listassa ovat vuoden viestintätyöt, elämäntyöpalkinnot sekä henkilöihin kohdistuvat palkinnot. Tarkempi lista löytyy ProCom ry:n nettisivustolta.

- 1977 • Tiedotusmiesten puheenjohtajana ansioitunut **Veli Virkkunen**
- 1978 • Tiedotusmiesten ja SHY:n liittojen yhdistymistä hoitaneet **Markku Kosola** ja **Henrik Wirzenius**
  - **Walle Jenytin**
- 1979 • G.A. Serlachius Oy taloudellisesta tiedottamisesta
- 1980 • Uusi Suomi -yhtiöt toiminnallisiin muutoksiin liittyvästä tiedottamisesta
  - **Antti Rassi**
- 1981 • Opetusministeriö ja **Kalevi Kivistö** virkakielikomitean asettamisesta
- 1982 • ei jaettu
- 1983 • Paikallislehden Liitto ja Suomen Paikallisradioliitto paikallisradio-toiminnan aloittamisesta (**Martti Sinerma** ja **Veli Paavola**)
  - **U. E. Moisala**

- 1984 • Tiedotusmiehissä ja STIL:ssä toiminut **Pentti Kotoaro**
- 1985 • **Pekka Kivelä** / Metsä-Botnia ympäristösuojeluun liittyvästä tiedottamisesta
- 1986 • **Tom Westergård**, valtionhallinnon tiedottaminen erityistilanteessa
- 1987 • **Leif Åberg**
- 1988 • **Eero Niinikoski** sisäisestä viestinnästä Kymi Oy:n muutosprosessissa
- 1989 • Suomen Pörssisäätiö / **Sirkka-Liisa Roine** arvopaperisäästämisen tiedottamisesta
  - **Kaarina Alanko**
- 1990 • **Katriina Bärnlund**, Helsingin yliopiston 350-vuotisjuhlatoimikomitean viestintätyö
  - **Matti Korppi**, Työsuojeluviikon tiedottaminen

- 1991 • ICL Data Oy yhdistymiseen liittyvästä tiedotuksesta
- 1992 • Finnboard ympäristöviestintään liittyvien ennakkoluulojen poistamisesta Euroopassa
- 1993 • A. Ahlström Osakeyhtiö / **Tuula Puntila**, yritysokuvaohjelma
- **Reijo Kempainen**, EU-tiedottaminen
  - **Raimo Tiilikainen**, avoin tiedottaminen Estonian haaksirikon yhteydessä
- 1994 • Opetushallitus oppisopimus-koulutuskampanja
- 1995 • Eläke-Sammon viestintä
- 1996 • Kemin Lumilinna
- 1997 • ei ilmeisesti myönnetty
- 1998 • Raisio-yhtymän Benecol-viestintä
- 1999 • **Paavo Vasala** ja Pressi.com uudenlainen tiedotepalvelu
- 2000 • Suomen EU-puheenjohtajakauden tiedotus valtioneuvoston, ministeriöiden ja EU-puheenjohtajuussihteeristön tiedotusyksiköille
- 2001 • Sibeliusalton rakentamiseen liittyvät viestintätoimet
- vuoden tiedottaja **Anneli Janhonen** merkittävästä elämäntyöstä suomalaisen ja kansainvälisen kirkollisen viestinnän eteen
- 2002 • Maa- ja metsätalousministeriö BSE-tiedotus
- vuoden tiedottaja **Erkki Heikkinen** (Kesko)
  - elämäntyöpalkinto, viestintäyrittäjä ja -kouluttaja **Anssi Siukosaari**
- 2003 • Jääkiekon MM-kisat
- vuoden tiedottaja **Erkki Rantala**
  - elämäntyöpalkinto, **Helena Haapalinna**
- 2004 • F-Secure virusviestintä
- vuoden tiedottaja **Lauri Kivinen** (Nokia Oyj)
  - elämäntyöpalkinto, **Osmo A. Wiio**
- 2005 • www.sukellus.fi-sivusto (tsunami-tiedottaminen)
- vuoden tiedottaja **Hannu-Pekka Laiho** (SPR)
  - elämäntyöpalkinto, **Leif Fast**
- 2006 • presidenttiehdokas **Sauli Niinistö** vaalikampanja
- vuoden tiedottaja **Teuvo Peltoniemi** (A-klinikkasäätiö)
  - elämäntyöpalkinto, **Pirjo von Hertzen**
- 2007 • Kiinteistökauppa Igglon markkinointiviestintä
- vuoden tiedottaja **Marja Salokangas** (Ronald McDonald -lastentalosäätiö)
  - elämäntyöpalkinto, **Ulla-Maija Kivikuru**
- 2008 • Tehyn työtaistelun viestintä
- vuoden tiedottaja **Tuula Panula** (Tuusulan kunta)
  - elämäntyöpalkinto, **Pekka Kivelä**
- 2009 • Viranomaisviestintä Kauhajoen koulusurman yhteydessä
- vuoden tiedottaja **Christer Haglund** (Finnair Oyj)
  - elämäntyöpalkinto, presidentti, nobelisti **Martti Ahtisaari**
- 2010 • Helsinki – World Design Capital 2012 hakemus
- vuoden tiedottaja **John Simon** (Kone Oyj)
  - elämäntyöpalkinto, **Eeva Kainulainen**
- 2011 • Ulkoministeriön maabrändi -työryhmän työ
- vuoden viestijä, kirjailija **Sofi Oksanen**
  - elämäntyöpalkinto, **Matti Saarinen**

LISÄKSI LYHYITÄ RIIMUSAUVOJA OVAT SAANEET:

Norsk PR-Förening

Svenska Public Relations Förening

Meksikon PR-yhdistys

Erkki Seitovirta

Klaus Raninen

Panu Toivonen

Leo Allo

Juhani Saraste

Osmo A. Wiio

Olavi Laine

Annikki Mäkinen

Aira Heinänen

Aarno Piltz

Martti Sinerma

ProCom syntyy

Vuosien 1998–2000 puheenjohtaja **Reijo Vatanen** teki STiL:n johdossa perusteellista työtä, joka ei juuri näkynyt ulospäin. VAPO:n viestintäjohtajana toimineen Vatasen tekemä työ, erityisesti liiton talouden kuntoon laitto, helpotti tulevien ihmisten työtä. Pauniahon mukaan seuraava puheenjohtaja, tuolloin Finnforestin viestintäjohtajana toiminut **Jukka-Pekka Vuori** pystyi aloittamaan melkoisen puhtaalta pöydältä. Liitolle oli ehditty palkata myös uusi toiminnanjohtaja **Tiina Salo**, joka toimeenpani Vuoren ja johtokunnan kehittämistyötä. ”Vatanen oli sanearaaja, Vuoresta tuli kehittäjä”, Pauniahon sanoa.

Uudistukset näkyivät jäsenistölle paitsi uusina tuotteina, kuten Mainelehden muodossa ja verkkopalveluna, myös uutena nimenä. ProCom (pro communications) otettiin vuodesta 2002 lähtien käyttöön Suomen Tiedot-

tajien Liitto – STiL ry:n rinnalle. Parin vuoden päästä STiL unohdettiin ja uudeksi nimeksi vakiintui ProCom – Viestinnän ammattilaiset ry. ProComin nimi syntyi lounaalla Incogniton tuolloisen toimitusjohtajan **Pirjo von Hertzenin** ja Vuoren välisessä ideoinnissa. Myös järjestön tapahtumat elpyivät. Vuoren missiona oli puhaltaa myön-teistä henkeä toimintaan. Hän tähden-tää Vuosikirjassa 2001 viestinnän merkitystä yrityksen liiketoimintastrategiassa.

Vuori toimi puheenjohtajana seitsemän vuotta. Hänen jälkeensä puheenjohtajaksi 2008 valittu viestintäalan yrittäjä **Anna Sorainen** jatkoi edeltäjän-sä pohjustamaa kehittämistyötä yhdessä yhdistyksen ja sen omistaman ProCom Oy:n toimitusjohtajan **Elina Melginin** kanssa vakiinnuttamalla talouden, monipuolistamalla jäsenpalvelua sekä panostamalla yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen. Viestintäalan jatkuva kasvu on näkynyt selkeänä kasvuna

myös ProComin jäsenkunnassa. Kun vuonna 2004 jäseniä oli 1800, vuoteen 2011 mennessä jäsenmäärä kasvoi 14 prosentilla 2100 jäseneneen.

Viestintää palkitaan

ProCom on jatkanut edeltäjiensä perinnettä palkitsemalla vuosittain ansioituneita viestintävaikuttajia ja -tekoja. Tiedotusmiehet ry päätti 30-vuotisjuhliensa yhteydessä vuonna 1977 ottaa tunnuspalkinnoksi käyttöön riimusauvan. Ensimmäisen pitkän riimusauvan sai Tiedotusmiesten pitkäaikainen puheenjohtaja Veli Virkkunen.

Riimusauva oli johtokunnan jäsenen Antti Rassin (ent. Raunio) idea. Korpilahden Riitojan kylästä taltioitu sauva on puuhun piirretty kalenteri, jossa on paitsi päivämerkit myös merk-

ProCom-päivää (Tiedottaja-päivää) on järjestetty Suomessa vuodesta 1949. Tuolloin aiheena oli Suomi-kuva. Vuonna 2010 päivään osallistui yli 240 viestinnän tekijää kuulemaan alan ammattilaisten alustuksia yhteiskuntavastuusta. Päivien teemat kertovat tiedottamisen ja viestinnän ajankohtaisista ilmiöistä ja trendeistä. KUVA: SAMI PERTILÄ / PROCOM

kipäivien, juhlien ja uudenkuun merkit sekä niin sanottu kultainen luku, jonka perusteella vuoden kalenteri voidaan täydellisesti selvittää.

Suomen Henkilöstölehtien Yhdistys puolestaan järjesti henkilöstölehtikilpailun ensimmäisen kerran vuonna 1963. Kilpailun voitti Orionin Pilleri-lehti. STiL:n aikana alettiin pitää myös henkilöstölehtien arviointeja, joiden perusteella niitä voitiin palkita. Pro-

PROCOMIN JA SEN EDELTÄJÄJÄRJESTÖJEN JOHTO

Tiedotusmiehet ry:n puheenjohtajat:

Yrjö Kouti (Kankaanpää) 1947–1951

Veli Virkkunen 1951–1958

Pärtyyli Virkki 1959–1960

Juhani Saraste 1961–1962

Kullervo Heiskanen 1962–1967

Aarno Piltz 1968–1972

Matti Kohva 1973–1974

Sirpa Nykänen 1975

Markku Kosola 1976–1977

Tiedotusmiehet ry järjestösihteerit/ toiminnanjohtajat:

Tiedotusmiesten toimistoa hoitivat alkuun johtokunnan jäsenet erilliskorvausta vastaan. Kullervo Heiskanen toimi vuosia järjestösihteerin roolissa ennen puheenjohtajakauttaan, **Kalevi Savolainen** toimi rahastonhoitajana kymmenisen vuotta. **Panu Toivonen** puolestaan pyöritti liiton toimistoa oman, tiedottamiseen ja suhdetoimintaan keskittyvän yrityksensä suojissa 1960-luvulla. Nimike toiminnanjohtaja vakiintui hänen kaudellaan.

Sakari Lappi-Seppälä 1948–1949

Kullervo Heiskanen 1949–1956

Tero Väisänen 1957–?

Panu Toivonen 1961–1970

Matti Hossa 1970–1971

Sirpa Nykänen 1972–1974

Eila Sandborg 1975–1976

Leif Åberg 1977–1978

Suomen Henkilöstölehtien Yhdistyksen puheenjohtajat:

Osmo Vesikansa (Sjöstedt) 1955–1964

Jalmari Torikka 1967

Antti Rassi 1968–1969

Pentti Patja 1970–1971

Heikki Järvinen 1972–1975

Henrik Wirzenius 1976–1978

Suomen Tiedottajien Liitto STIL ry:n ja ProCom – Viestinnän ammattilaiset ry:n puheenjohtajat:

Leo Allo 1978–1981

Pentti Kotoaro 1982–1983

Raili Manninen 1984–1985

Matti Kulla 1985

Tuula Puntila 1986–1988

Pekka Kivelä 1989–1992

Kari Levänen 1993–1994

Pirjo Toivonen 1995–1996

Jan-Christian Hamberg 1997–1998

Reijo Vatanen 1998–2000

Jukka-Pekka Vuori 2001–2007

Anna Sorainen 2008–2011

Ulrika Romantschuk 2012–

Toiminnanjohtajat (1978–2007)/ toimitusjohtajat (2008-):

Marita Näsman-Repo 1979–1984

Pirjo Toivonen 1985–1988

Raimo Jyrkinen 1989–1996

Kirsti Enäjärvi 1996–1997

Marja-Liisa Forssell 1998–1999

(toimistos sihteeri/pääsihteeri)

Tiina Salo 2000–2005

Elina Melgin 2005–2006

Maija Harsu (vt) 2006–2007

Elina Melgin 2008–

Com on jakanut tunnustuksia parhaille henkilöstö- ja asiakaslehdille pian viisikymmentä vuotta.

ProCom 65 vuotta

Eräs pitkäaikainen viestinnän järjestöihmisten haave on ollut koota alansa kehitys historiaksi. Sellaista ei Suomessa ole saatu aikaiseksi, vaikka Suomella on Euroopan vanhin alansa liitto. Rahaa ei ole ollut, tahtokin on jäänyt vuosien saatossa puolimatkaan.

Tämä kirja käy esimerkkinä pitkäjänteisen järjestötyön talkoovoimin ai-

kaansaadusta tuloksesta. Ilman ihmisten tahtoa toimia yhteisten asioiden eteen ei olisi ProComia eikä alan historiaa.

Alan järjestäytymisen historiaan mahtuu mukaan vain muutama nimi, mutta jokainen aktiivinen jäsen, onpa hän ollut johtokunnan tai jaoksen jäsen – niin Tiedotusmiehissä, SHY:ssä, STiL:ssä kuin ProComissakin – on ansainnut kiitoksen panoksestaan yhteisöllisyyden puolesta, joka ei toivottavasti ole katoavaa kansanperinnettä.

Lähteet:

Painamattomat:

Aseveliyhdistyksen arkisto (Valtionarkisto VA)
Finlandia-Liitto 1945

a. Liitto r.y:n tämän hetken ja tulevaisuuden työsuunnitelma,

b. Finlandia-Liitto r.y:n harjoittama tiedotuspalvelu ja työsuunnitelma Finlandia Uutistoimiston uudelleen järjestämisestä. (VA)

Valtioneuvoston tiedotus- ja tarkastuselimet 1939–48 ja niiden arkistot. Arkistoluettelo 431:1 (1968) (VA)

Suomen Henkilöstölehtien Yhdistyksen arkisto (VA)

Tiedotusmiehet ry:n arkisto (VA)

Ulkoministeriön kommunikointi ym., Signum 94, (Ulkoasiainministeriön arkisto).

Kansallisbiografia

Lasse Lehtisen luento Sotapropaganda ja henkinen huolto talvisodassa. Seminaari Helsingin yliopistolla 26.11.2009. <http://www.lasselehtinen.net/pageo/pageo.php>

Mikko Huhtamiehen julkaisematon

käsikirjoitus ”Kolmesti syntynyt.

Tiedotusalan ammattijärjestö 30-vuotta”. (Tekijän arkisto)

Painetut:

Brotherus, Heikki: Ritarikadun salaisuudet, Weilin+Göös, Espoo, 1985.

Holmila, Antero: Talvisota muiden silmin: maailman lehdistö ja Suomen taistelu, Atena, Jyväskylä 2009.

Perko, Touko: TK-miehet jatkosodassa: päämajan kotirintaman propaganda 1941–1944, Otava, Helsinki 1974.

Juholin, Elisa: Sisäinen viestintä. Helsinki: Elisa Juholin ja Inforviestintä Oy, 1999.

Juutilainen, Antti: Tiedotustoiminta teoksessa toim. Leskinen, J., Juutilainen Talvisodan pikkujättiläinen. WSOY, Porvoo 2006.

Kaarninen, Mervi teoksessa toim. **Marjatta Hietala,** Tutkijat ja sota. Suomalaisten tutkijoiden kontakteja ja kohtaloita toisen maailmansodan aikana. SKS Jyväskylä 2006.

Kornilov, Kristiina & Laakso, Tapani &

- Saarinen, Timo:** Suomen henkilöstölehdistö. Peruskartoitus organisaatioiden sisäisistä aikakauslehdistä ja niiden toimittajista. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto, Tiedotusopin laitos 1976.
- Kunnas, Hilikka:** 20 vuotta sitkeää toimintaa. SHY:n juhlanumero.
- Laine, Olavi:** Kuinka kalkkiksi tullaan, Tiedottaja-lehti 10/1982, 8–9.
- Lehmus, Otto:** Suomalaisista henkilökuntalehdistä, Myynti- ja mainoskoulun mainoshoitajain diplomityö. Helsinki: 1947.
- Lähteenkorva, Pekka & Pekkarinen, Jussi:** Ikuisen poudan maa: virallinen Suomi-kuva 1918–1945, Helsinki: WSOY, 2004.
- Mansner, Markku:** Suomalaista yhteiskuntaa rakentamassa. Suomen Työnantajain Keskusliitto 1907–1940 ja 1940–1956. Helsinki: Teollisuuden Kustannus Oy, 1984.
- Miettinen, Samuli:** Suomalaisen tiedottajakunnan peruskartoitus. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto, Tiedotusopin laitos, 1976.
- Nevakivi, Jukka:** Ulkoasiainhallinnon historia. 1, 1918–1956, Ulkoasiainministeriö, Helsinki 1988.
- Pietilä, Jyrki:** Suomalaisen suhdetoiminnan kehitys. Historialliseen tarkasteluun pohjaava hahmotelma. Tampereen yliopisto, Tiedotusopin laitos, Tiedotusopin lisensiaattitutkimus 1980.
- Propaganda-Aseveljet ry.: Kertomus Propaganda-Aseveljet r.y.:n toiminnasta v.1942. Helsinki: Helsingin Uusi Kirjapaino Oy., 1943.
- Tiedottaja-lehdet (Suomen Tiedottajaliiton arkisto, VA)
- TM-vuosikirjat (Tiedotusmiehet ry VA)
- Toivonen, Pirjo:** Suomalainen tiedotus alusta saakka eturivissä. Kirjassa Yhteisö viestii toim. Leppänen Pertti, Manninen Raili, Toivonen Pirjo (1989). Porvoo – Helsinki – Juva: WSOY 1989.
- Torikka, Jalmari:** Henkilökuntalehden avustajan opas. Suomen Henkilöstölehtien Yhdistys ry.
- Valtionhallinnon tiedotusryhmä 1975, raportti, 5 (Tiedotusmiehet ry, VA).
- Vesikansa, Osmo:** Henkilökuntalehti, teollistuneen aikakautemme tiedotusväline. Aamulehti, alakertakirjoitus (17.3.1957).

Haastattelut:

Kaarina Alanko
Irja Erkkilä
Heikki Järvinen
Pentti Kotoaro
Paula Pauniahho
Antti Rassi
Tom Söderman
Leif Åberg